

स्थानीय राजपत्र

रावा बेसी गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड ५	संख्या ८	मिति: २०७८/०९/०१
भाग २ रावा बेसी गाउँपालिका		
<p>स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (३) बमोजिम रावा बेसी गाउँ कार्यपालिकाले तल लेखिए बमोजिमको कार्यविधि सर्वसाधारणको जानकारीका लागि प्रकाशन गरीएको छ ।</p>		

जलवायु मैत्री एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन कार्य सञ्चालन तथा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७८

प्रस्तावना

नेपालमा जल, जङ्गल र जमिन अति महत्वपूर्ण प्राकृतिक स्रोतहरू हुन् । प्राकृतिक, मानवीय तथा जलवायु परिवर्तनका कारणहरूबाट यस्ता स्रोतहरूसँग अन्तरसम्बन्धित पारिस्थितिक प्रणालीहरूको सन्तुलन विग्रन गएको देखिन्छ । भू-स्खलन, नदी किनारा कटान, भू-उत्पादकत्वमा ह्रास, पानीका स्रोतहरू सुक्दै जाने, अतिवृष्टि, अनावृष्टिजस्ता समस्याहरूले समग्र कृषि प्रणाली र जनजीवनमा नकारात्मक प्रभाव बढ्दै गएको देखिन्छ । यसरी प्राकृतिक अवस्था तथा प्रक्रिया, मानवीय क्रियाकलाप र जलवायु परिवर्तनको असरको फलस्वरूप पर्न गएको वातावरणीय असरहरूलाई सन्तुलित तवरले व्यवस्थापन गर्न आवश्यक रहेको देखिन्छ । प्राकृतिक स्रोतहरूको दिगो व्यवस्थापन गर्न बहुक्षेत्रगत र बहुआयामिक विषयगत क्षेत्रहरूलाई समन्वयात्मक र एकीकृत तवरले योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा सक्रिय तवरले सञ्चालन गर्न सकिएको अवस्थामा मात्रै पारिस्थिकीय सन्तुलन कायम राख्दै समुदायहरूको जीविकोपार्जन र आर्थिक संवृद्धिमा योगदान गराउन सकिने भएकोले,

रावावेसी गाउँपालिकाको भौगोलिक बनावटमा विविधता छ । यहाँ भिरपाखा, वन, खोल्साखोल्सी र वेशी जस्ता धरातलीय स्वरूपहरू पाइन्छ । समुन्द्री सतहबाट ४३२ मिटर देखि २६०५ मिटरसम्मको विविधता रहेकोहुँदा धरातलीय स्वरूपमा समेत उचाइ अनुसारको विविधता रहेको छ । मध्यपहाडी लोकमार्ग, हलेसी-दिक्तेल मार्ग र अन्य ग्रामीण सडकहरूको निर्माणले यातायातको सुगमता बढाएतापनि वर्षातको समयमा पहिरो तथा भू-स्खलनले यिनीहरूको दिगोपनामा समस्या देखिएको छ । कृषि, पशुपन्छी, नगदेवाली, लघु-उद्यम आदि क्षेत्रको महत्वपूर्ण सम्भावना बोकेको यस गाउँपालिकामा रहेका प्राकृतिक स्रोत साधनहरूको एकीकृत जलाधार व्यवस्थापनको सिद्धान्त अनुरूप दिगो, सन्तुलित संरक्षण, संबर्द्धन र उपयोग गर्दै आर्थिक संवृद्धिमा जोड्न अपरिहार्य रहेकोले,

नेपालको संविधान बमोजिम स्थानीय तहको अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था कार्यान्वयन गर्न तथा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बीचको सहकारिता, सह-अस्तित्व र समन्वयलाई प्रवर्द्धन गर्दै जनसहभागिता, उत्तरदायित्व, पारदर्शिता सहित स्थानीय नेतृत्वको शासन पद्धतिलाई सुदृढ गरी गुणस्तरीय सेवा मार्फत एकीकृत जलाधार व्यवस्थापनसम्बन्धी क्रियाकलापहरूको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनका लागि उपयुक्त समन्वयात्मक संयन्त्र सहितको कार्यलाई व्यवस्थित गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ को दफा ११ मा व्यवस्था गरिएको अधिकार प्रयोग गरी गाउँपालिकाले यो निर्देशिका बनाएको छ ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (क) यस निर्देशिकाको नाम रावावेसी गाउँपालिकाको जलवायु मैत्री एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन कार्य सञ्चालन निर्देशिका, २०७८ रहेको छ ।
- (ख) यो निर्देशिका तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।
- (२) **अर्थ र परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा
- (क) **गाउँपालिका** भन्नाले रावावेसी गाउँपालिका सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ख) **वातावरण** भन्नाले प्राकृतिक, सांस्कृतिक र सामाजिक प्रणाली, आर्थिक तथा मानवीय क्रियाकलाप, यिनका अवयवहरू तथा ती अवयवहरू बीचको अन्तरक्रिया तथा अन्तरसम्बन्ध सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ग) **जलवायु परिवर्तन** भन्नाले लामो समयको अन्तरालमा प्राकृतिक रूपमा हुने जलवायुको उतरचढावका अलावा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा मानवीय क्रियाकलापले वायुमण्डलको बनौटमा हुने फेरबदलका कारण पृथ्वीको जलवायुमा क्रमशः देखा पर्ने परिवर्तन सम्भन्नु पर्दछ ।
- (घ) **भू तथा जलाधार संरक्षण** भन्नाले बाढी, पहिरो, भूक्षय जस्ता प्राकृतिक प्रकोपबाट कुनै क्षेत्रलाई नष्ट हुनबाट रोक्ने वा बचाउने तथा पानीको आयतन र बहावलाई सामान्य स्थितिमा राख्ने वा पानीको बहावलाई धमिलो हुन नदिई स्वच्छता बनाई राख्ने कार्य सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ङ) **जलाधार क्षेत्र** भन्नाले पानी बहावको ढलो जहांबाट पानी बग्दै एक निश्चित नदी, खोलामा मिसिई साभा बिन्दुबाट बाहिर हुन्छ, त्यस्तो क्षेत्रलाई जनाउँछ ।
- (च) **एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन** भन्नाले जल, जंगल, जमीन तथा अन्य प्राकृतिक श्रोतहरूको सन्तुलित र दिगो व्यवस्थापन गर्दै पर्यावरणीय सन्तुलन समेतलाई जनाउँछ ।
- (छ) **न्यूनीकरण** भन्नाले कुनै पनि प्रविधि वा उपायको प्रयोग गरी वातावरणमा पर्ने नकारात्मक असरको परिमाण, आकार वा प्रभाव कम गर्नेकार्य सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ज) **जैविक विविधता** भन्नाले पारिस्थितिकीय प्रणालीको विविधता, प्रजातीय विविधता तथा वंशाणु विविधता सम्भन्नु पर्दछ ।
- (झ) **अनुकूलन** भन्नाले परिवर्तित वातावरणसँग मिल्दो जीवनशैली अर्थात जीवले आफ्नो अस्तित्व बचाउन वरिपरिको वातावरणसँग बाहिरी रूप, संरचना तथा प्रक्रियामा परिवर्तन गरेर आफैले आफूलाई वातावरणमा अनुकूल हुने र जलवायु परिवर्तनको प्रभावलाई बुझेर सो अनुरूप ढाल्ने प्रकृत्यालाई अनुकूलन भनिन्छ । अनुकूलनले जलवायु परिवर्तनले गर्दा हुने असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्नुका साथै यसबाट फाइदा लिन सक्ने सम्मका कुराहरूलाई समेट्छ ।
- (ञ) **उत्सर्जन** भन्नाले कुनै निश्चित क्षेत्रबाट निश्चित समय अवधिमा वातावरणमा हरितगृह वा अन्य कुनै ग्यास, धुँवा वा धुलो निष्काशन हुने कार्य सम्भन्नु पर्दछ ।

परिच्छेद -२

३. निर्देशिकाको पालना: यो निर्देशिकाको पालना गर्नु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ ।

४. मौजुदा व्यवस्थाको विश्लेषण: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ को दफा ११ उपदफा (२) को खण्ड (ज), (ट), (ण), (न), (प) र उपदफा ४ को खण्ड (ड) मा प्राकृतिक स्रोतहरू एवं विकासका पूर्वाधारहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धन, विपद् व्यवस्थापन तथा जलाधार व्यवस्थापन सम्बन्धी मूलभूत विषयहरूमा देहाय अनुसारको व्यवस्था रहेको पाइन्छ :

(क) वातावरण संरक्षण र जैविक विविधता:-

- स्थानीय बौद्धिक सम्पतिको संरक्षण, प्रवर्द्धन, अभिलेख
- वातावरण संरक्षण सम्बन्धी स्थानीय नीति कानून, मापदण्ड, योजना तर्जुमा कार्यान्वयन, अनुगमन नियमन
- स्थानीयस्तरमा वातावरणीय जोखिम न्यूनीकरण
- स्थानीयस्तरमा न्यून कार्वन उत्सर्जन तथा वातावरण मैत्री विकास अवलम्बन
- स्थानीय स्तरमा हरित क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्द्धन

(ख) स्थानीय सडक, ग्रामीण सडक, कृषि सडक: स्थानीय ग्रामीण तथा कृषि सडकको रेखदेख र व्यवस्थापन

(ग) कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन

- साना सिंचाई निर्माण
- कृषक क्षमता विकास
- कृषि सामाग्री आपूर्ति
- कृषि, वातावरण संरक्षण तथा जैविक विविधताको संरक्षण र प्रवर्द्धन

(घ) विपद् व्यवस्थापन

- स्थानीय स्तरमा विपद पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना
- स्थानीय तटबन्ध, पहिरो नियन्त्रण
- विपद् व्यवस्थापनमा संघ, प्रदेश र स्थानीय स्तरको सहयोग, समन्वय र सहकार्य
- समुदायमा आधारित विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रमकमे सञ्चालन

(ड) जलाधार, वन्यजन्तु, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण

- जलाधार, वन्यजन्तु, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड तथा योजनाको कार्यान्वयन र नियमन
- पानी मुहानको संरक्षण
- सामुदायिक भू-संरक्षण र सोमा आधारित आयआर्जन कार्यक्रम
- भू-संरक्षण र जलाधार व्यवस्थापनजन्य सामुदायिक अनुकुलन

(च) वनजंगल, वन्यजन्तु र चराचुरुङ्गी, जल उपयोग, वातावरण, पर्यावरण तथा जैविक विविधता

- स्थानीय स्तरमा नदी किनार, नदी उकास, नहर किनार तथा सडक किनारमा वृक्षारोपण व्यवस्थापन
- स्थानीय स्तरमा रहेका सार्वजनिक खाली जग्गा र खरपाखाजस्ता क्षेत्रमा वृक्षारोपण, सम्भार, उपयोग र व्यवस्थापन
- नर्सरी स्थापना, विरुवा उत्पादन, वितरण, रोपन र प्रवर्द्धन
- स्थानीय स्तरको जोखिम न्यूनीकरण
- जैविक विविधताको अभिलेख
- स्थानीय स्तरमा हरियाली प्रवर्द्धन
- स्थानीय स्तरमा वातावरण जोखिम न्यूनीकरण
- स्थानीय स्तरमा न्यून कार्बनमुखी तथा वातावरण मैत्री विकास अवलम्बन

परिच्छेद -३

(५) एकीकृत जलाधार व्यवस्थापनका लागि अवलम्बन गरिनु पर्ने सिद्धान्त तथा कार्यनीतिहरू

रावावेसी गाउँपालिकामा मुख्यगरी दुधकोशी, रावाखोला, हड खोला, दुवेखोला, हौचुर खोला कल्लेरीखोला र जुकेखोला जस्ता जलाधार क्षेत्रहरू रहेका छन् । यस्ता जलाधार क्षेत्रहरूलाई व्यवस्थित गरी पर्यावरणीय सन्तुलन कायम राख्न निम्न सिद्धान्तहरूको अवलम्बन गरिनेछ :

- गाउँपालिका भित्रको जलाधार क्षेत्रबाट विभिन्न उप-जलाधारहरू पहिचान गरी समस्या र अवसरको आधारमा तिनीहरूको प्राथमिकीकरण गर्ने;
- एकीकृत जलाधार व्यवस्थापनको महत्व र स्थानीय समुदायको भूमिकाजस्ता विषयमा समुदायस्तरमा छलफल तथा अन्तरक्रिया आयोजना गरी जनचेतना जगाउने;
- प्राथमिकता प्राप्त जलाधारमा तल्लो तटीय र उपल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध कायम रहने गरी कार्यक्रम केन्द्रित गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तनका कारणले पर्नसक्ने सम्भावित जोखिम आँकलन गरी जलाधार स्तरमा आवश्यक र उपयुक्त अनुकूलन/समानुकूलन एवं विपद् व्यवस्थापन कार्यक्रम एकीकृत र समन्वयात्मक रूपले सञ्चालन गर्ने ।
- वातावरणीय सेवा भुक्तानीको पद्धतिलाई आवश्यकता अनुसार अवलम्बन गर्ने ।
- सुख्खा, बाढी, पहिरो जस्ता प्रकोपहरूको जोखिम पहिचान गरी न्यूनीकरण तथा रोकथामका क्रियाकलापहरू समन्वयात्मक रूपले जनसहभागिता समेत परिचालन गरी समुदायमा आधारित हुने गरी सञ्चालन गर्ने ।

- पानी स्रोत सुख्दै जाने क्रमलाई व्यवस्थापन गर्न जल भरण, पुनर्भरण जस्ता क्रियाकलापलाई प्राथमिकता दिँदै विकासका पूर्वाधारहरूबाट हुनसक्ने सम्भावित नकारात्मक असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अपनाउने ।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका कार्यक्रमहरूलाई एकीकृत र समन्वयात्मक तवरले सञ्चालन एवं व्यवस्थापन गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिने ।
- ग्रामीण सडक तथा अन्य सडकहरूबाट भू-स्खलन तथा वातावरणीय जोखिममा पर्न जाने नकारात्मक असरलाई न्यूनीकरण गर्न सडक पाखा र यसका जलाधार क्षेत्रहरूलाई वातावरण मैत्री, संरक्षणमुखी बनाउने कार्यलाई अन्तरनिकायगत समन्वय गरी प्रभावकारिताका साथ कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।
- पानीका स्रोतहरूको उपयोग र बहुआयामिक प्रयोगलाई प्राथमिकता दिँदै जल भरण, सिंचाई लगायतका कार्यहरूलाई कृषि प्रणालीसँग समेत आवद्ध गरी उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्दै दिगो उपयोगलाई प्राथमिकता दिने ।
- तथ्याङ्कमा आधारित रही जलवायु परिवर्तनजन्य भू-विपद् व्यवस्थापन, पूर्वाधार विकासको संरक्षण गर्दै यसका लागि परम्परागत ज्ञान, सिप तथा दक्षताको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- लैङ्गिक समता तथा सामाजिक समावेशीकरणका सिद्धान्तलाई आत्मसात गर्दै प्राप्त प्रतिफलको न्यायोचित बाँडफाँडको कार्यलाई प्राथमिकता दिने ।
- गाउँपालिका भित्र रहेका दलित, जनजाति, पिछडिएका वर्ग तथा महिला र जोखिमयुक्त समुदायहरूको लागि कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा विशेष प्राथमिकता दिने ।
- सुख्खा क्षेत्र व्यवस्थापनमा बहुक्षेत्रगत निकायहरूको सहकार्य र समन्वय रहने भएको हुँदा साभेदारी र एकीकृत कार्यलाई प्राथमिकता दिने ।

(६) योजना तर्जुमा तथा कार्यक्रम सञ्चालन र व्यवस्थापन

प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन बहुक्षेत्रगत र बहुआयामिक विषय भएको हुँदा सबै तह र निकायहरूसँग एकीकृत र समन्वयात्मक रूपले वार्षिक योजना तर्जुमा गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिइने छ । यसका लागि गाउँपालिका अन्तर्गत कार्य सञ्चालन गरी रहेका तीनवटै तहका सरकारी निकाय, गैर सरकारी निकाय, समुदायमा आधारित संगठित संघ संस्था आदिका अधिकारी/प्रतिनिधिहरूसँग पूर्व योजना तर्जुमा कार्यमा सहभागी गराई एकीकृत र नतिजामूलक योजना तर्जुमाको व्यवस्था मिलाइनेछ । कार्य सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको लागि गाउँपालिकाद्वारा आवश्यक समन्वय, सहजीकरणका साथै अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

परिच्छेद -४

(७) एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन समन्वय संयन्त्रको व्यवस्था

जलवायु परिवर्तन तथा जलाधार व्यवस्थापन बहुआयामिक र बहुक्षेत्रगत विषय भएको हुँदा प्राकृतिक स्रोतहरूको दिगो व्यवस्थापनका लागि योजना छनौट, यसको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र मर्मत सम्भारजस्ता कार्यहरूको सहजीकरण र समन्वयका लागि देहाय अनुसारको एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन समन्वय संयन्त्र रहने छ :

गाउँपालिका अध्यक्ष	संयोजक
गाउँपालिका उपाध्यक्ष	सह संयोजक
जिल्ला समन्वय अधिकारी, जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय, खोटाङ	सदस्य
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, गाउँपालिका	सदस्य
प्रमुख/अधिकृत प्रतिनिधि वृहत जलाधार व्यवस्थापन केन्द्र (कोशी)	सदस्य
प्रमुख/अधिकृत प्रतिनिधि डिभिजन वन कार्यालय	सदस्य
प्रमुख/अधिकृत प्रतिनिधि भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय, ओखलढुङ्गा	सदस्य
प्रमुख/अधिकृत प्रतिनिधि कृषि ज्ञान केन्द्र	सदस्य
संयोजक/वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति, गाउँपालिका	सदस्य
संयोजकले तोकेको सम्बन्धित क्षेत्रको विज्ञ	सदस्य
गाउँपालिको योजना शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित अन्य संगठित संघ संस्थाहरू, सरकारी, गैर सरकारी संघ संस्थाहरू लगायत अन्य समुदायमा आधारित समूहहरूलाई आवश्यकता अनुसार आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

(८) एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन समन्वय संयन्त्रको काम, कर्तव्य र अधिकार

(क) एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यको लागि समन्वयात्मक रूपमा योजना तर्जुमा, बजेट तर्जुमा, कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने;

- (ख) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कार्यरत सरकारी तथा गैर-सरकारी निकायहरूबीच समन्वय गरी एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन सम्बन्धी क्रियाकलापहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्ने;
- (ग) एकिकृत जलाधार व्यवस्थापनका लागि स्थानीय, प्रादेशिक तथा संघीय स्तरका सरकारी, गैर-सरकारी एवं विकास साभेदारहरूसँग स्रोतको लागि आवश्यक समन्वय, सहकार्य तथा पहल गर्ने;
- (घ) एकिकृत जलाधार व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकामा एक प्राविधिक कार्य समूह (Technical Working Group-TWG) गठन गरी त्यसको आवाधिक रूपमा बैठक आयोजना गर्ने;
- (ङ) जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जनका लागि जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यहरूलाई एकिकृत जलाधार व्यवस्थापनका कार्यहरूमा समावेश गर्ने;
- (च) एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रमका लागि आवश्यकता अनुसारका नीति, रणनीति, मार्गदर्शन, तथा कार्यविधि तयार गर्ने;
- (च) जलवायुजन्य जोखिम (बाढी, पहिरो तथा सुख्खा आदि) र त्यसका प्रभावित स्थलहरू पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि विभिन्न सरकारी, गैर सरकारी निकाय तथा विकास साभेदारहरूसँग सम्पर्क तथा समन्वय गर्ने;

(द) अनुगमन तथा मूल्यांकन

सञ्चालित कार्यक्रमहरूको प्रभावकारिता तथा असर मापनका लागि कार्य तालिका बनाई अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका कार्यहरू गरिने छ । कार्यक्रमको योजना तथा अन्य कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन कम्तिमा अर्धवार्षिक रूपमा एकवटा हुनेगरी आवश्यकता अनुसार बैठकको आयोजना गरिने छ ।

(९) विविध

(क) कार्यविधिको आवश्यकता/औचित्य

नेपालको केन्द्रकृत राजनीतिक परिवर्तन पश्चात शासकीय स्वरूपमा आएको परिवर्तनले सरकारका तीनवटा तहमा समन्वयात्मक, सहकार्य र सहअस्तित्वको अवधारणालाई आत्मसाथ गरेको पाइन्छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले क्षेत्रगत काम, कर्तव्य र अधिकारको व्यवस्था गरेको भएतापनि प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन, विपद् व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तनजस्ता विषयहरूसँग सम्बन्धित एकीकृत मार्गदर्शनको अभाव रहेको अवस्था छ । यसका साथै संगठनात्मक एवं समन्वयात्मक संयन्त्रहरूका बीचमा क्षेत्रगत रूपमा छरिएर रहेका योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा समेत एक आपसमा

तालमेलपूर्ण बनाई बहुआयामिक र जलवायु परिवर्तन मैत्री जलाधारीय प्राकृतिक स्रोत साधानहरूको दिगो र प्रभावकारी सञ्चालन, व्यवस्थापन गर्न अति महत्वपूर्ण भएकाले यो कार्यविधि तयार गरिएको छ ।

(ख) गाउँपालिका भित्रका संवेदनशील जलाधार क्षेत्रको पहिचान गरी सोको संरक्षण र उपयोगको लागि कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ ।

(१०) संशोधन

गाउँ कार्यपालिकाले आवश्यकता र औचित्यको आधारमा यस निर्देशिकाको संशोधन गर्न सक्नेछ ।

(११) **खारेजी र बचाउ:** यस निर्देशिका लागू हुनु अघि गरेका काम कारवाहीहरू यसै निर्देशिका बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

प्रमाणिकरण मिति: २०७८/०९/०१

आज्ञाले,
रेख बहादुर थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत